

Aknázómoly adatok a Duna-Tisza közéről

SZÓCS József
Budaörs

ABSTRACT: (Midget data from the region of Duna—Tisza Köze, Hungary) This paper is a report on midget moths collected in the Duna—Tisza Köze, a territory between the Danube and Tisza rivers in the Hungarian Great Plain. Data referring to specimens grown up in the laboratory are designated by c. l. (ex larva). Records based merely on hypnomes are designated by an H.

Az aknázómolyok kutatása Magyarországon meglehetősen későn kezdődött el. Elsőnek SURÁNYI PÁL „Magyarországi aknázó rovarlárvák” c. dolgozata jelent meg 1942-ben. SURÁNYI nemcsak aknázó lepkékkel, hanem az összes rovarrenddel foglalkozott amelyekben aknázók is vannak. Ő neveléssel nem foglalkozott, kizárólag csak aknák alapján dolgozott. Munkájában 10 faj szerepel a Duna—Tisza-közéről, valamennyi Ócsáról. Az általa közölt ócsai fajok a következők: *Elachista pomerana* FREY, *Elachista poae* STAINTON, *Phyllocnistis suffusella* ZELLER, *Stigmella* (helyes neve *Nepticula*) *alnetella* STAINTON, *Stigmella* (*Nepticula*) *glutinosa* STAINTON, *Bucculatrix cidarella* HAWORTH, *Bucculatrix frangulella* GOEZE, *Lithocolletis alniella* ZELLER, (helyes neve *rajella* LINNÉ), *Lithocolletis froelichiella* ZELLER és *Lithocolletis strigulatella* LINNÉ. Az említett fajok közül a két *Elachista*-faj aknáját nem találtam meg a SURÁNYI-féle aknagyűjteményben. Ettől eltekintve az *Elachista* aknák határozása még nagyon bizonytalan, így kinevelés nélkül az adatokat nem lehet elfogadni. A *Lithocolletis alniella* Z (*rajella* L.) aknáját is megnéztem a Surányi gyűjteményben és megállapítottam, hogy a határozás téves, t. i. a kérdéses akna felső, az *Alnus*-ban élő *Lithocolletis*-ek közül csak a *stettinensis* NICKERL készíti felső aknát, tehát a helyes név nem *alniella* hanem *stettinensis* NICKERL. Ami a *L. strigulatella* ZELLER-t illeti, ezt az adatot csak kérdőjelesen lehet elfogadni mivel ez a faj Magyarországon igen ritka így kinevelés nélkül a meghatározás helyessége nagyon bizonytalan. A többi adat elfogadható.

Én 1950-ben kezdtem az aknázókkal foglalkozni, gyűjtéseim során mindig igyekeztem — amennyire lehetett — az állatokat ki is nevelni, mivel pusztán akna alapján történő határozásnál könnyen előfordulhatnak tévedések. Magyarországról az eddigi aknázó adataink főleg Budapest és környékére, a magyar középhegységre, Baranya megyére (főleg SZALAY LÁSZLO gyűjtése) és Sopron—Magyaróvár környékére szorítkozik (SURÁNYI). Az ország többi vidékéről csak igen szórványos adataink vannak. A Duna—Tisza közén rendszeres gyűjtés nem folyt. Itt köszönetet kell mondanom JÁRFÁS JÓZSEF-nek és a Természettudományi Múzeum Allattárának akik lehetővé tették, hogy gépkocsival olyan helyekre is eljut-

hassak ahová különben nem tudtam volna elkerülni. Köszönet illeti azokat is akik aknákkal gyarapították adataimat, nevük az általuk gyűjtött aknák adatainál szerepel.

Az anyag felsorolásánál először a faj neve szerepel, utána a lelőhely következik, majd a gyűjtés dátuma. Ha az adat nevelésből származik, köztől után e. l. (ex Larva) és a kelés dátuma(i) következnek, a csak akna alapján felvett adatoknál a gyűjtés dátuma után H. (Hyponomium) jelet alkalmazok, végül a tápnövény latin neve következik. Amennyiben ugyanannál a fajnál több adat szerepel és a tápnövény ugyanaz, akkor a tápnövényt csak az első adatnál írom ki. Dolgozatomban a „Magyarország Állatvilága” XVI. kötetében található rendszert és fajneveket használom, kivéve a *Nepticulidae*-családot, ahol BORKOWSKI nyomán a legújabb kutatások alapján készült listát és neveket használom.

A FAJOK FELSOROLÁSA

TISCHERIIDAE

Tischeria ekebladella BJERKANDER: Lakitelek Tóserdő 1977. VI. 30. — e. l. VII. 16. *Quercus robur*.

T. dodonea STANTON: Lakitelek Tóserdő 1977. VI. 30. — e. l. VII. 6. *Quercus robur*,

T. gaunacella DUPONCHEL: Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. — e. l. 1972. III. 1, *Prunus spinosa* — Bugac 1974. VIII. 29. H.

T. heinemanni WÖCKE: Lakitelek Tóserdő 1977. VI. 30. — e. l. VII. 17, 18. *Rubus caesius*.

NEPTICULIDAE

Ectodemia albifasciella HEINEMANN: Bugac 1974. VIII. 29. egy hernyó, elpusztult. *Quercus robur*.

E. rubivora WÖCKE: Ócsa 1952. X. 7. — e. l. 1953. V. 26 — VII. 18. *Rubus caesius*.

E. spinosella JOANNIS: Bugac 1974. VIII. 29. H. *Prunus spinosa*.

E. hannoverella GLITZ: Ócsa 1954. X. 4. — e. l. 1955. VI. 15. *Populus canadensis*.

Ectoedemia populialbae HERING (= *turbidella* HERRICH—SCHÄFFER): Bugac 1974. VIII. 29. — e. l. 1975. II. 21. *Populus alba*.

E. klimeschi SKALA: Ágasegyháza 1954. X. 14. H. *Populus alba*.

Fomoria septembrella STANTON: Ócsa 1952. VIII. 26. és X. 27. — e. l. 1953. IV. 13 — V. 8.

Hypeicum acutum — Csévharaszt 1966. VI. 8. H. *Hypericum perforatum*.

Nepticula poterii STANTON: Ócsa 1970. IX. 30. egy hernyó, elpusztult. *Sanguisorba officinalis*.

N. splendidissimella HERRICH—SCHÄFFER: Kunfehértó 1965. VIII. 3. — e. l. VIII. 27.

Rubus caesius — Ócsa 1967. XI. 16. H. *Rubus* sp. — Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. H. *Rubus caesius*.

N. plagicolella STANTON: Kunfehértó 1965. VIII. 3. — e. l. VIII. 18. *Prunus spinosa* — Lakitelek Tóserdő, 1971. IX. 14. H.; 1977. VI. 30. öt hernyó, mind elpusztult — Bugac 1974. VIII. 29. H.

N. speciosa FREY: Kunfehértó 1965. VIII. 3. H. *Acer pseudo-platanus*.

N. vimineticola FREY: Ócsa 1952. X. 28. — e. l. 1953. V. 17; 1954. IX. 22. — e. l. 1955. V. 14, 29.; 1970. IX. 30. — e. l. 1971. V. 11. *Salix cinerea* — Csévharaszt 1966. VI. 8. egy hernyó, elpusztult.

N. trimaculella HAWORTH: Ágasegyháza 1954. X. 1. — e. l. 1955. V. 18, 28. *Populus*

canadensis leg. ÉHIK GY. — Kelebia 1955. IX. 9. H. leg.: KOVÁCS L. — ERDŐS J. — Kiskunhalas 1967. VI. 16. *Braconida* kelt. *Populus nigra* — Ócsa 1970. IX. 30. — e. l. 1971. IV. 27—V. 6. — Lakitelek Tőserdő 1971. IX. 14. H. — Bugac 1974. VIII. 29. H. *N. assimilella* ZELLER: Ágasegyháza 1954. X. 14. H. *Populus alba* — Kunfehértó 1965. VIII. 3. H. — Bugac 1974. VIII. 29. H. leg.: MÁTHÉ I. *N. ulmivora* FOLOGNE: Tompa 1955. VI. 24. H. *Ulmus* sp. leg.: KOVÁCS L. — ERDŐS J. — Lakitelek Tőserdő 1971. IX. 14. H. *Ulmus laevis*. *Nepticula ruficapitella*-csoport. A *ruficapitella*-csoportot a közelmúltban újra feldolgozták, ez alkalommal több új fajt is leírtak, ezeket azonban akna alapján ezideig még nem tudjuk biztosan meghatározni. Ilyen aknák a Duna—Tisza közén is előfordulnak, a pontos meghatározást azonban csak kinevelés útján lehet eszközölni amely ezideig nem sikerült. *N. basiguttela* HEINEMANN: Kunfehértó 1965. VIII. 3. H. *Quercus robur* — Lakitelek Tőserdő 1977. VI. 30. H. *N. freyella* HEYDEN: Ócsa 1954. IX. 22. kinevelni nem sikerült. *Calystegia sepium*; 1955. VIII. 8. H. *N. catharticella* STAINTON: Lakitelek Tőserdő 1971. IX. 14. H. *Rhamnus catharticus*. *N. hybnerella* HÜBNER: Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. — e. l. VII. 2. *Crataegus monogyna*. *N. crataegella* KLIMESCH: Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. H. *Crataegus monogyna* — Bugac 1974. VIII. 29. H. *N. aceris* FREY: Lakitelek Tőserdő 1971. IX. 14. *Braconida* kelt. *Acer campestre*. *N. pyri* GLITZ: Lakitelek Tőserdő 1971. IX. 17. H. *Pyrus pyraeaster*. Újabban felmerült, hogy ez a faj szinonim az *oxyacanthella* FREY-el, végleges döntés még nincs, így addig míg el nem dől a kérdés külön fajnak vesszük. *N. paradoxa* FREY: (= *nitidella* HEINEMANN): Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. — e. l. VII. 4. *Crataegus monogyna* — Bugac 1974. VIII. 29. H. *N. sanguisorbae* WOCKE: Ócsa 1954. IX. 22. — e. l. 1955. V. 27. *Sanguisorba officinalis*. Első hazai adat, ezenkívül csak Száron találták. *N. prunetorum* STAINTON: Kunfehértó 1965. VIII. 3. *Chalcididák* keltek. *Prunus spinosa* — Lakitelek Tőserdő 1971. IX. 14. H. *N. betulicola* STAINTON: Tompa 1955. VI. 24. H. *Betula pendula* leg.: KOVÁCS L. — ERDŐS J. *N. luteella* STAINTON: Tompa 1955. VI. 24. H. *Betula pendula* leg.: KOVÁCS L. — ERDŐS J. *N. microtheriella* STAINTON: Lakitelek Tőserdő 1971. IX. 14. H. *Corylus avellana*. *N. alnetella* STAINTON: Ócsa 1953. IX. 21. H. *Alnus glutinosa*.

PSYCHIDAE

Cochiotheca crenulella BRUAND: Kunfehértó 1967. VI. 16. H. *Robinia pseudo-acacia*.

BUCCULATRICIDAE

Bucculatrix cidarella ZELLER: Ócsa 1952. IX. 30. H. *Alnus glutinosa*. *B. crataegi* ZELLER (= *bechsteiniella* SCHARFENBERG): Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. H. *Crataegus monogyna*. *B. noltei* PETRY: Bugac 1974. VIII. 29. H. *Artemisia vulgaris*. *B. frangulella* GOEZE: Lakitelek Tőserdő 1971. IX. 14. H. és 1 kokon (nem kelt ki) *Rhamnus catharticus*. *B. artemisiae* HERRICH-SCHÄFFER: Fülöpháza 1977. VI. 30. — e. l. VII. 8. *Artemisia campestris*.

LEUCOPTERIDAE

Proleucoptera sinuella REUTTI: Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. — e. l. VI. 27—VII. 1. *Populus alba*. *Leucoptera scitella* ZELLER: Ócsa 1978. IX. 26. H. *Prunus cerasus*, leg.: SEPRŐS I. *L. lotella* STAINTON: Csévharaszt 1966. VI. 8. egy hernyó (elpusztult) *Coronilla varia*.

PHYLLOCNISTIDAE

Phyllocnistis suffusella ZELLER: Fülöpszállás 1954. VI. 26. H. *Populus euramericana* — Ocsa 1970. IX. 30. — e. l. X. 6, 8. *Populus nigra* — Bugac 1974. VIII. 29. egy báb (elpusztult) — Lakitelek Tóserdő 1977. VI. 30. — e. l. VII. 12.
Ph. xenia HERING: Ocsa 1954. X. H. *Populus alba* — Tompa 1955. VI. 24. H. leg.: KOVÁCS L. — ERDŐS J. — Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. — e. l. 23, 24. — Bugac 1974. VIII. 29. — e. l. IX. 1—5. Fülöpháza 1977. VI. 30. — e. l. VII. 3, 12.

LITHOCOLLETIDAE

Lithocolletis roboris ZELLER: Lakitelek Tóserdő 1977. VI. 30. — e. l. VII. 1—5. *Quercus robur*.
L. acerifoliella ZELLER: Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. — e. l. 1972. II. 21. *Acer campestre*.
L. harrisella LINNÉ (= *cramerella* FABRICIUS): Lakitelek Tóserdő 1977. VI. 30. — e. l. VII. 3, 4. *Quercus robur*.
L. nicellii STANTON: Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. H. *Corylus avellana*.
L. froelichiella ZELLER: Ocsa 1952. X. — e. l. 1953. I. — II.; 1953. X. 28. — e. l. 1954. IV. 1. *Alnus glutinosa*.
L. kleemannella FABRICIUS: Ocsa 1951. X. — e. l. 1952. II. 28—III. 10.; 1952. X. — e. l. 1953. III. 25—IV. 6.; 1953. X. 28. — e. l. 1954. IV. 3. *Alnus glutinosa*.
L. pastorella ZELLER: Ocsa 1952. IX. 7. — e. l. X. 16—XI. 4. *Salix* sp. — Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. — e. l. X. 2.
L. comparella ZELLER: Tompa 1955. VI. 24. H. *Populus alba* leg.: KOVÁCS L. — ERDŐS J. — Ágasegyháza 1956. VII. 24. H. leg. GOZMÁNY. L. — Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. — e. l. IX. 28, 30. — Bugac 1974. VIII. 29. — e. l. IX. 3—11. — Fülöpháza 1977. VI. 30. — e. l. VII. 11.
L. populifoliella TREITSCHKE: Ocsa 1954. X. 4. — e. l. X. 21. *Populus nigra* — Ágasegyháza 1954. X. 14. — e. l. X. 17. — Kiskunhalas 1967. VI. 15. — e. l. VII. 27. — Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. H.
L. agilella ZELLER: Lakitelek Tóserdő 1970. IX. 14. — e. l. 1971. IX. 29—X. 8. *Ulmus laevis*.
L. stettinensis NICELLI: Ocsa 1952. X. — e. l. 1953. II. 18—III. 9. *Alnus glutinosa*.
L. salicicolella SIRCOM: Ocsa 1952. IX. — e. l. 1953. III. 5—16. *Salix cinerea*; 1954. X. 4. — e. l. 1955. III. 21—IV. 5.; 1970. IX. 30. — e. l. 1971. III. 4. — Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. — e. l. 1972. II. 24. *Salix caprea*.
L. quinqueguttella STANTON: Ocsa 1953. V. 20. — e. l. V. 24. *Salix rosmarinifolia*, gyűjtés? — e. l. 1955. IV. 6—11.
L. quercifoliella ZELLER: Kunfehértó 1965. VIII. 3. — e. l. VIII. 7—14. *Quercus robur* — Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. — e. l. VI. 25. — Lakitelek Tóserdő 1977. VI. 30. — e. l. VII. 5.
L. spinicolella ZELLER: Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. egy akna (nem kelt ki) *Prunus spinosa*; 1977. VI. 30. 3 akna (nem kelt ki) — Bugac 1974. VIII. 29. H.
L. corylifoliella HAWORTH: Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. — e. l. VI. 24. *Crataegus monogyna*.
L. connexella ZELLER: Ocsa 1952. X. — e. l. 1953. III. 19. *Salix* sp.; gyűjtés? — e. l. 1955. V. 12.; 1970. IX. 30. — e. l. 1971. VIII. 5—25.
L. faginella ZELLER: Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. H. *Fagus sylvatica*.
L. oxyacanthae FREY: Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. H. *Crataegus monogyna* — Kiskunhalas 1967. VI. 16. H.

GRACILARIIDAE

Parornix anglicella STANTON: Kiskunhalas 1967. VI. 15. (elpusztult) *Crataegus monogyna*.
Euspilapteryx phasianipennella HÜBNER: Lakitelek Tóserdő 1971. IX. 14. — e. l. X. 4. *Polygonum* sp.
Gracilaria anastomosis HAWORTH (= *springella* FABRICIUS): Ocsa 1970. IX. 30. — e. l. 1971. IV. 19. *Fraxinus* sp. — Bugac 1974. VIII. 29. (báb) — e. l. VIII. 30. Tápnövény? leg.: LESKÓ K.

COLEOPHORIDAE

Coleophora serratella LINNÉ: Kelebia halas-tó 1967. VI. 15. — e. l. VI. 29. *Crataegus monogyna*.
C. conspicuella ZELLER: Apaj 1973. V. 30. zsák, nem kelt ki. *Centaurea* sp. leg.: SIN K.
C. lineariella ZELLER: Ágasegyháza 1959. IX. 14. H. *Solidago virgaurea*.
C. inulae WOCKE: Csévharaszt 1966. VI. 8. H. *Eupatorium cannabinum*.

ELACHISTIDAE

Elachista heringi REBEL: Csévharaszt 1971. V. 12. 25 hernyó nevelése sajnos nem sikerült. *Stipa pennata*.

COSMOPTERYGIDAE

Cosmopteryx eximia HAWORTH: Ócsa 1970. IX. 30. H. *Humulus lupulus*.

IRODALOM: SURÁNYI, P. (1942): Magyarországi aknázó rovarlárvák. [Fol. Ent. Hung. 7] 1—4: (1—63.) — SZÓCS, J. (1977): Lepidoptera aknák és gubancok. Magyarország Állatvilága [XVI. 16., Akad. Kiadó, Budapest].

SZÓCS József
H-2040 BUDAÓRS
József Attila utca 4.